

Bioforsk Rapport

Bioforsk Report

Vol. 8 Nr. 126, 2013

Skjøtselsplan for slåttemark

Kjelvik, Sørfold kommune, Nordland fylke

Annette Bär, Thomas Holm Carlsen & Maja Sjöskog Kvalvik

Bioforsk Nord Tjøtta

Hovedkontor/Head office
Frederik A. Dahls vei 20
N-1432 Ås
Tel.: (+47) 40 60 41 00
post@bioforsk.no

Bioforsk Nord
Tjøtta
8860 Tjøtta
Tel.: (+47) 40 60 41 00
tjotta@bioforsk.no

Tittel/Title:

Skjøtselsplan for slåttemark – Kjelvik, Sørfold kommune, Nordland fylke

Forfatter(e)/Author(s):

Annette Bär, Thomas Holm Carlsen & Maja Sjøskog Kvalvik

<i>Dato/Date:</i> 11.10.2013	<i>Tilgjengelighet/Availability:</i> Åpen	<i>Prosjekt nr./Project No.:</i> 420249	<i>Saksnr./Archive No.:</i>
<i>Rapport nr./Report No.:</i> 8 (126) 2013	<i>ISBN-nr./ISBN-no:</i> 978-82-17-01146-0	<i>Antall sider/Number of pages:</i> 14	<i>Antall vedlegg/Number of appendices:</i> 3

<i>Oppdragsgiver/Employer:</i> Fylkesmannen i Nordland, Miljøvernavdelinga	<i>Kontaktperson/Contact person:</i> Ingvild Gabrielsen
---	--

<i>Stikkord/Keywords:</i> Kulturlandskap, slåttemark, Kjelvik, Sørfold kommune, skjøtsel	<i>Fagområde/Field of work:</i> Arktisk landbruk og utmark
---	---

Sammendrag:

Denne skjøtselsplanen er utarbeidet på oppdrag fra grunneier/bruker og Fylkesmannen i Nordland og presenterer slåttemarka på Kjelvik i Sørfold kommune. Skjøtselsplanen baserer seg på kartlegging av vegetasjon knyttet til slåttemarka, samt tidligere arealbruk og historie. Planen anbefaler tiltak for restaurering og skjøtsel av Kjelvik.

<i>Land/Country:</i>	Norge
<i>Fylke/County:</i>	Nordland
<i>Kommune/Municipality:</i>	Sørfold kommune
<i>Sted/Lokalitet:</i>	Kjelvik

Godkjent / Approved

Prosjektleder / Project leader

.....
Håkon Sund, avdelingsleder

.....
Maja S. Kvalvik, forsker

Forord

Denne rapporten beskriver skjøtelsesplan i samsvar med handlingsplan for slåttemark. Arbeidet er utført på oppdrag fra grunneier og Fylkesmannen i Nordland. Planen gir faglig funderte anbefalinger for restaurering og skjøtsel for slåttemarka på Kjølvik. Generell del (A) er fra skjøtelsesplanmalen, som angir mal og retningslinjer for slåttemarker i Norge generelt, og er således ikke utformet av forfatterne av denne rapporten.

Tjøtta, oktober 2013

Maja S. Kvalvik
Prosjektleder
Bioforsk Nord Tjøtta

Innhold

A. Generell del.....	4
Slåttemarksutforminger i Nord Norge	4
Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarker	5
B. Spesiell del.....	7
Søkbare egenskaper.....	7
Områdebeskrivelse	7
Skjøtelsplan.....	10
Kilder.....	13
Vedlegg.....	14

A. Generell del

Slåttemarker er arealer som blir regelmessig slått. Semi-naturlig slåttemark, eller såkalt natureng, er slåttemarker som er formet gjennom rydding og lang tids tradisjonell slått. De er ofte overflatelyddet, men ikke oppdyrket og tilsådd i seinere tid, og ikke eller meget lite gjødslet. De blir slått seint i sesongen. Slåttemarkene blir eller ble gjerne høstbeitet og kanskje også vårbeitet. Hvordan slåttemarkene har vært skjøttet varierer noe fra sted til sted og hvor man er i landet. Slåttemark er urte- og grasdominert og oftest meget artsrik. Den kan være åpen eller tresatt.

Tresatte slåttemarker med styvingstrær som blir høstet ved lauvving er i dag meget sjeldne. Slike såkalte lauvenger ble gjerne beitet om våren, slått en gang seint om sommeren og høstbeitet. I tillegg ble greinene på trærne høstet til lauvfôr med et tidsintervall på 5-8 år. I gammel tid spilte også myr en viktig rolle som slåtteearealer (slåttemyr). De fleste jordvannsmyrene i Norge har tidligere vært slått, men myrslåtten opphørte i stor grad alt for lenge siden og forekom bare noen få steder fram til slutten av 1950-årene. Gjengroingen av slåttemyr går imidlertid gjerne langsomt så flere myrer bærer i dag likevel fortsatt preg av denne høstingen. Det er registrert få lauvenger og slåttemyrer som fortsatt er i hevd.

De ulike slåttemarkene tilhører våre mest artsrike naturtyper med meget stor betydning også for andre organismer enn karplanter. Rundt 70 prosent av våre dagsommerfugler er for eksempel knyttet til åpen engvegetasjon (særlig urterik slåttemark) og en rekke vadefugler bruker strandenger (slått eller beita) som hekkeområder og rasteplasser ved trekk. I tillegg har slåttemarker stor betydning for mange truede beitemarksoppper. Slåttemarker kan ikke erstattes av beitemarker fordi de inneholder vegetasjonstyper og flere arter som ikke opprettholdes av beite. I sammenligning med beitemarker har de høyest artsmangfold per m² og også de største bestandene av flere truede engarter. Gjennom historien har de vært, og vil også i framtiden være, viktige "levende genbanker". I tillegg er de bærekraftige økosystemer som har vært et nøkkelement i norsk landbruk i tusener av år. I løpet av 1900-tallet har de imidlertid blitt blant våre mest truede naturtyper.

Slåttemarksutforminger i Nord Norge

Den store variasjonen i vår slåttemarksvegetasjon i Norge er foreløpig bare delvis kartlagt. I det følgende har vi likevel forsøkt å peke på noen utforminger av slåttemarksvegetasjon som kan sees som karakteriske for Nord-Norge og dermed gir denne regionen et særskilt forvaltningsansvar. Vi gir også eksempler på noen verdifulle lokaliteter.

I Nordland finnes fine dunhavreenger med forekomst av bl.a. rødflangre, brudespore, vill-lin, harerug, fjellfrøstjerne og jåblom på skjellsand. Slik eng er tidligere registrert bl.a. på Kjerringøy, Bodø kommune. Ved Kvarv i Sørfold fantes en annen utforming av dunhavreeng med arter som gulmaure, gjeldkarve og småengkall (Norderhaug 1988). Boreal slåtteeeng (G7) finnes også i Nord-Norge, men her mangler sørlige arter (Fremstad & Moen 2001). Artsrike kalkenger finnes bl.a. på Skogsholmen i Vega kommune. Skogstorkenebb-ballblomeng (G13) er karakteristiske for Nord-Norge og tidligere registrert bl.a. ved Jarfjorden i Finnmark med forekomst av bl.a. flere marikåpearter, sølvbunke, fjelltimotei, hvitbladtistel, gulaks, ryllik, småengkall og harerug (Norderhaug 1988). Enger med et spesielt artsinventar er Finnmarksfrøstjerneeng og silkenellikeng (G9) som er registrert i Talvik og Anarjohka i Alta respektive Porsanger, Lebesby, Tana og Sør-Varanger (Alm et al. 1994, Fremstad & Moen 2001). Eksempler i god hevd finnes sannsynligvis ikke lenger, men svakt gjengrodde enger med mye finnmarksfrøstjerne og/eller russkjeks er registrert. Ved Makkenes i Vadsø finnes fine slåttemarklokaliteter som nå beites. Artsrike rester av tidligere slåttemark i tilknytning til sanddynesystemer (dyneeng W2a,b) finnes fortsatt i Nord-Norge bl.a. i Finnmark. De har imidlertid ikke vært i bruk på lang tid (Vibekke Vange pers. medd.).

Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarker

Skjøtsel

Beste måten å skjøtte ei gammel artsrik eng på, er å følge opp den tradisjonelle driftsforma, uten gjødsel og med sein slått. Det tradisjonelle slåttetidspunktet har variert noe fra sted til sted avhengig av klima og høyde over havet. Derfor er det viktig å finne ut hva som har vært vanlig på den aktuelle lokaliteten eller i nærområdet fra gammelt av. Slått før 10. juli var imidlertid meget sjeldent!

En bør benytte lett redskap (ljå, tohjuls slåmaskin eller lettere traktor der det er mulig). Graset må bakketørkes/ev.hesjes før det fjernes. Bakketørkinga viktig for at frøa til engartene både skal få modne ferdig og bli liggende igjen på enga når høyet samles sammen og kjøres vekk.

Enkelte steder har engene i tillegg vært beitet, enten vår eller høst eller begge deler. Bare beiting kan imidlertid ikke erstatte slått, men er det eneste mulighet for skjøtsel i en periode, er storfbeiting det mest skånsomme. De velger ikke ut "godbitene" slik sauene gjør. Beitepresset må i tilfelle ikke være for stort, og en må vente seg noe manuell etterrydding. Der en har tidligblomstrende arter som til eksempel søstermariehånd er det særlig viktig at en unngår vårbeite.

Restaurering

Når det gjelder restaurering av enger som er i gjengroing og utvidelse av eksisterende slåtteareal er det viktig å ikke sette i gang med mer omfattende restaurering enn det en greier å følge opp med skjøtsel i ettertid.

Dersom det er mange delfelt som skal restaureres, kan det være lurt å ta det trinnvis over flere sesonger. Slik blir det mer overkommelig, og en får en følelse med hvor omfattende de ulike tiltaka er, og hva en kan forvente å få gjennomført per sesong.

Hogst/grovrydding bør helst gjennomføres på frossen og gjerne bar mark, dette for å unngå skader på undervegetasjonen og er samtidig lettvinnt for å få så lav stubbe som mulig. Rydding i snø kan være noe mer tungvint, mindre busker og oppslag kan også ryddes på sommeren når det er tørt og mye av biomassen er samlet i bladene.

I slåtteenger som *ikke* har vært tresatt er det ikke noe poeng å sette igjen noe særlig med trær. Gamle styvingstre må imidlertid spares. Et og annet lauvtre med fin og vid krone kan og få stå. All gran/furu og fremmede treslag (eksempelvis platanlønn) bør fjernes.

Etter hogst er det spesielt viktig at alt ryddeavfall, kvist, stubber og lignende blir samla sammen og brent på egne steder, og aller helst frakta ut av området. Dette for å unngå unødig oppgjødsling. Ryddeavfall som ligger spredd utover vil elles fort føre til ny dominans av uønska rask- og storvoksen konkurransesterk vegetasjon. Oppflising og spredning av flis i området er av samme grunn ikke å anbefale.

Gjenstående biomasse vil ta opp noe av næringen som frigjøres fra de døde røttene til trær og busker som har blitt ryddet vekk. Dette gir en gjødselseffekt som lett forårsaker oppvekst av uønska nitrogenkrevende arter (som for eksempel bringebær, brennesle). Gradvis gjenåpning er derfor viktig. Gjødslingseffekten sammen med økt lysinnstråling fører gjerne også til en del etterrenning. Det er mest effektivt å slå lauvrenningene i juli, når det er minst energi samla i rotsystemet. Dette faller normalt sammen med slåttetidspunktet. Det kan likevel være nødvendig å rydde lauvrenninger flere ganger utover i første sesongen, og i tillegg året etter.

Osp og or sprer seg ved rotskot, og rydding kan i mange tilfelle føre til utstrakt renning. Disse kan det derfor lønne seg å ringbarke (sokke). Det bør da skjæres et fem cm bredt band rundt treet nedarfor nederste greina. Det er viktig at snittet er så dypt at all barken forsvinner, slik at transporten av næringsstoff helt sikkert er brutt. Det er lettest å ringbarke om våren. Etter tre sommere må de døde trea fjernes.

Stubber må kappes helt ned til bakken, enten i forbindelse med hogsten eller ved etterrydding på barmark. Større stubber vil gå raskere i forråtning om en skiller barken fra veden med et spett eller lignende, og så stapper jord i mellom. Med unntak av osp og or kan en også unngå renninger på denne måten. Dette kan til eksempel være aktuelt i kanter som hindrer lysinnstråling til slåttemarka.

Problemarter som bringebær- og rosekratt, brennesle, mjørdurt eller liknende går normalt ut ved slått, men kan være avhengig av slått flere ganger per sesong i begynnelsen med ljå eller krattrydder. Ev. felt med einstape (bregne) bør slås ned med kjepp (ikke skjæres ned). På denne måten fortsetter bregna med å transportere næring fra røttene, og utarmer så rotsystemet sitt. Den bør så fjernes på høsten.

For mer utfyllende om skjøtsel, restaurering og hevd, se:

Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker som finnes på DNs hjemmesider:
<http://www.dirnat.no/content/1916/>

B. Spesiell del

SØKBARE EGENSKAPER

*Navn på lokaliteten Kjelvik		*Kommune Sørfold	*Områdenr. 184510799	
ID i Naturbase BN00016314	*Registrert i felt av: Annette Bär, Thomas H. Carlsen		*Dato: 23.07.2013	
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige) Bär, A. & Hatten, L. 2008. Forslag til forvaltningsplan for Engan/Ørnes og Kjelvik i Sørfold kommune. Utvalgte kulturlandskap i Nordland. Biologi og landskap. Bär, A. 2009. Skjøtselsplan for Engan/Ørnes og Kjelvik, Sørfold kommune.			Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:	
*Hovednaturtype: D01 Slåttemark - 100 %	Utforminger: D0116 Lågurtslåtteeeng – 85 % D0119 Lågurtslåttefukteng – 10 % D0121 Slåttevåteng - 5 %			
Tilleggsnaturtyper:				
*Verdi (A, B, C): B	Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder			
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)				
Stedkvalitet	Tilstand/Hevd	Bruk (nå):		Vegetasjonstyper:
< 20 m	x God	Slått	x Torvtekt	G4 Frisk fattigeng, engkvein-rødsvingel-gulaks-eng G12c Våt/fuktig, middels næringsrik eng, mjødurt utforming G13 Frisk, næringsrik «natureng», skogstorkenebb-ballblom-eng
20 – 50 m	Svak x	Beite	Brenning	
50-100 m	Ingen	Pløying	Park/hagestell	
> 100 m	Gjengrodd	Gjødsling	Tilleggsføring	
	Dårlig	Lauving		

OMRÅDEBESKRIVELSE

INNLEDNING

Kartlegging av Kjelvik ble gjennomført i 2008 med spesiell fokus på kulturlandskapsverdier siden Engan-Ørnes og Kjelvik er en av Nordland fylke sine områder som har fått status som *Utvalgt kulturlandskap i jordbruket*. I forbindelse med tilskuddsordningen for *Utvalgte naturtyper* (slåttemark og kystlynghei per 2013) ble Kjelvik befart 23. juli 2013 på nytt for å kartlegge naturtypen og vurdere skjøtselstiltak i henhold til tilskuddskriteriene for slåttemark.

Husmannsplassen på Kjelvik er et godt bevart samisk kulturminne som er fredet. Området og bygningene brukes av Salten museum i reiselivs- og undervisningssammenheng. Sørfold Lokalhistorielag bruker stedet til formidling av gamle håndverkstradisjoner knyttet til husmannsplassen, og bidrar til å holde jordbruksarealene i hevd.

BELIGGENHET OG NATURGRUNNLAG:

Kjelvik ligger 200-230m over havet på sørsiden av Leirfjorden i Sørfold kommune. Området ligger i en sørøstvendt skråning. Husmannsplassen omfatter ca. 44 daa og det inkluderer gårdstunet med innmarka rundt og et belte av bjørkeskog utenfor innmarka. Arealet som er småkupert og til dels bratt, varierer i jorddybde og mellom fulldyrka og haugete, overflatedyrka partier. Området har rike bergarter som glimmerskifer og glimmergneis med marmorlag.

Ca 10 daa av innmarka utgjør det arealet som slås i dag og som omtales i denne skjøtselsplanen som slåttemark. Avgrensningen av slåttemarka bør revideres i naturbasen i henhold til vedlagt kart. Naturbaseregistrering av husmannsplassen som helhetlig kulturlandskap (KF00000276) skal bestå.

NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER

Mesteparten av slåttemarka klassifiseres som naturtypeutforming lågurtslåtteeeng (D0116) og betegnes som vegetasjonstypen frisk fattigeng, engkvein-rødsvingel-gulaks-eng (G4). Utformingen er middels urte- og grasrikt. Høyden på feltsjiktet varierer med jorddybde og er lavest på de bratteste og/eller tørreste partiene. I kanten av slåtteeenga er det fare for gjengroing med bjørkekraut fra skogen rundt. Det finnes noen partier i den østre delen av enga med trolig bedre næringsforsyning som har ført til mer høyvokst vegetasjon og forekomst av gjengroingsarter.

Den nederste delen av slåttemarka på østsiden er preget av fuktige forhold og rikt jordsmonn. Her betegnes naturtypeutforming som lågurtslåttefukteng (D0119). Vegetasjonen er dominert i større grad av forskjellige høystauder, bl.a. ballblom, skogstorkenebb og tyrihjel, slik at vegetasjonstypen beskrives som Frisk, næringsrik «natureng», skogstorkenebb-ballblom-eng (G13).

Nederst i denne delen av enga, langs bekkekanten går artssammensetning over i mjødurtdominans og utformingen fastsettes derfor som henholdsvis slåttevåteng (D0121) som naturtype og våt/fuktig, middels næringsrik eng, mjødurtt utforming (G12c) som vegetasjonstype. Mjødurtdominansen indikerer at utformingen er utsatt for gjengroing.

ARTSMANGFOLD:

Området har rike bergtyper og enga er middels artsrik. I enga av typen frisk fattigeng, engkvein-rødsvingel-gulaks-eng (G4) finnes bl.a. gulaks, hvitkløver, engkvein, blåklokke, småengkall, engsyre, sølvbunke, ballblom, sveve spp., fjelltimotei, grasstjerneblom, trådsiv, skogstorkenebb, markrapp, engfiol, harerug, engsoleie, engfrytle, øyentrøst spp., gullris og engsnelle. Partier med bedre næringsforsyning har i tillegg arter som høymole, brennesle, bregner spp., tyrihjel, kvassdå, guldå, rød jonsokkblom og sløke. På vestsiden av enga er vegetasjonen mye mer lavvokst. I tillegg til de ovennevnte artene forekommer også hengeving, marimjelle, skrubbær, slirestarr og firblad, samt vendelrot, kranskonvall i kanten mot tunet. I lågurtslåttefukteng har høystauder større innslag. Her finnes det mye skogstorkenebb, sølvbunke, tyrihjel og engkvein. Ballblom har god dekning. I tillegg ble det registrert geitrams, engsyre, gulaks, enghumleblom, mjødurtt, stornesle, slirestarr, skogørkvein, seterstarr, hvitbladistel, engsnelle og bregner spp.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING:

Det første sporet etter samisk bosetning er fra 1747. Fra husmannsplassen går det en to km lang sti ned til fjorden som var den gamle adkomstveien fra sjøen. Før E6 ble bygd var dette den eneste veien man kunne komme til Kjelvik.

Plassen ble fraflyttet i 1967. Fram til 1967 bestod buskapsen av to til fire storfé, seks sauer, flere geiter og en hest. Etter fraflyttingen forfalt husmannsplassen. Den ble restaurert på midten av 1980-tallet for så å bli åpen for publikum som en avdeling av Salten museum fra juli 1986.

Tidligere dyrka eng har vært høsta med ljå, men har ligget ubrukt i mange år (1967-1985). Siden 1986 har "storenga" nedenfor tunet på østsiden blitt slått nesten hvert år. Hele slåttemarka slås med tohjulstraktor i dag men deler av enga der det er brattest slås med ljå. Ljå blir også brukt i noen andre deler av slåttemarka i forbindelse med formidling av gamle håndverkstradisjoner. Gresset hesjes bortsett fra den delen av slåttemarka som ligger lengst vest siden vegetasjonen der er for lavvokst. Føret brukes til hest. Fjerning av gresset er vanskelig siden man ikke kommer til med traktor og gresset må derfor bæres på stien opp til parkeringsplassen ved E6. Første slått av delarealer og stier gjennomføres tidlig i sesongen for å legge arealet til rette for besøkende til museet. Resten av slåttemarka slås i fra midten av juli.

I noen år har det vært beitedyr på gården. I 2008 har en del kraut og skog blitt ryddet i kanten av slåtteeenga. Dette arbeidet er planlagt videreført i årene fremover.

Slåttemarka i svak til middels god hevd. Det finnes noen flekker midt i enga som bærer preg av gjengroing eller forstyrret mark. Dette er trolig partier hvor det har vært vanskelig å slå pga. terrenget, hvor næringsforsyning er bedre eller det har vært midlertidig dumpeplass for gresset. Kantene av enga mot skogen er utsatt for gjengroing med kraut. Kanten av fuktenga mot bekken er derimot utsatt for gjengroing med mjødurtt.

FREMMEDE ARTER:

Ingen registrerte

KULTURMINNER:

Husmannsplassen er et samisk kulturminne som er fredet. Tunet består av en rekke bygninger knyttet til de ulike aktivitetene som ble drevet på gården: smie, eldhus, fjøs, våningshus, kvernhus, jordkjeller og flere andre uthus. Det finnes flere steingjerder som markerer skille mellom inn- og utmarka.

SKJØTSEL OG HENSYN

Slåttemarka er å vurdere som en integrert del av den vernede husmannsplassen, og må i likhet med bygningene skjottes for å holdes intakt. Husene eies i dag av Sjøfold Lokalhistorielag og drives som museum i samarbeid med Sjøfold kommune i regi av Salten museum. Arealet rundt tunet eies av flere private grunneiere. Dette må tas hensyn til både når det gjelder avtale om slått og ift. husdyrbeite og oppsett av gjerde.

Den kontinuerlige og ekstensive driften av slåttemarka bør videreføres ved årlig slått med tohjulstraktor og ljå. Slåtten skal skje etter frøsetting, som regel i fra midten av juli. Gresset skal hesjes eller bakkjetørkes og fraktes bort fra området. Det er knyttet en del utfordringer til transporten av gresset siden det ikke er adkomst for traktor per i dag. Det bør vurderes om det kan disponeres plass i en av bygningene på tunet eller om det kan settes opp en låve til lagring av fôret fram til man henter det med snøscooter om vinteren. Det kan også være hensiktsmessig å opparbeide en liten stikkvei fra den nyetablerte skogsveien på østsiden inn i området.

I forbindelse med museumsdriften må noe av slåttemarksarealet slås tidlig og flere ganger i løpet av turistsesongen for å legge området til rette for besøkende. Dette omfatter bl.a. stien opp til tunet og fra tunet ned til sjøen, samt areal bl.a. rundt jordkjelleren.

Noen partier i enga på østsiden (se skjøtelskart) bør restaureres, dvs. slås to ganger i løpet av vekstsesongen for å unngå spredning av gjengroingsarter og for å redusere næringsinnhold i jorda. Første slåtten skal skje før blomstring og før planten har klart å samle mye næring. Plantematerialet fjernes umiddelbart etter slåtten. Andre slått skjer sammen med slåtten av hele arealet men plantematerialet bør fjernes umiddelbart i restaureringsområdene.

Restaureringsslått bør også gjennomføres etter samme ovennevnte prinsipper i 2-3 år i den nedre delen av lågurtslåttefukteng og slåttevåteng hvor høystauder som tyrihjel, mjørdurt, skogstorkenebb og enghumleblom dominerer.

(Re-)Etablering av husdyrbeite vil hjelpe for å holde arealene åpne. Grunneierstrukturen, manglende gjerding og tilsyn har vært utfordringer for å få til dette hittil. Fra et faglig ståsted er det ønskelig med ekstensivt husdyrbeite, fortrinnsvis om høsten over hele arealet.

Siden dyrene vil være en del av formidlingen om hvordan gården tidligere ble drevet, bør det også være noen få «visningsdyr» på beite om sommeren. Dette skal bare skje i avgrensede områder siden den verdifulle slåttemarka først og fremst skal skjottes med slått (se skjøtelskart i vedlegg).

I enkelte år må kanten av slåttemarka ryddes manuelt for kratt som ellers sprer seg fra skogen.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP:

Sammen med Engan/Ørnes har Kjelvik status som Utvalgt kulturlandskap i jordbruket, en ordning som omfatter helhetlige landskap i Norge med store biologiske og kulturhistoriske verdier. Områdene følges opp med særskilt forvaltning. Både variasjonen i landskapsstruktur, ekstensiv drift og kulturhistoriske elementer utgjør store verdier og bidrar til at Kjelvik framstår som helhetlig gammelt kulturlandskap med særpreg.

VERDIBEGRUNNELSE:

Kjelvik har store biologiske og kulturhistoriske verdier og befinner seg i et verdifullt kulturlandskap. Slåttemarka er i forholdsvis god hevd, og har lang driftshistorie som er forankret i den samiske kulturen. Lokaliteten er relativt artsrik med flere slåttefavoriserte arter. Artssammensetning varierer med fuktighetsgrad og jordsmonnlag. Det ble ikke påvist rødlistearter i området. Kantsonene er noe utsatt for gjengroing med kratt. Lokaliteten er vurdert til B, viktig.

SKJØTSELSPLAN

DATO skjøtseleksplan: 30.09.2013	UTFORMET AV: A. BÅR, T.H. CARLSEN		FIRMA: BIOFORSK NORD TJØTTA	
UTM 32 7510412N 0789294Ø	Gnr/bnr.	AREAL (nåværende): 9,7 daa	AREAL etter evt.restaurering:	Del av verneområde? Nei

MÅL:

Hovedmål for lokaliteten:

Bevare slåttemark med tradisjonell bruksform og intensitet

Konkrete delmål:

- Opprettholde artssammensetning karakteristisk for tradisjonelt drevet seminaturlig grasmark generelt og slåttemark spesielt
- Arealet skal holdes i hevd som slåttemark (gjengroingstilstand skal være svak til ubetydelig)
- Fremmede arter som representerer høy risiko for stedegent biologisk mangfold skal være fraværende
- Arealet av slåttemark skal ikke reduseres ift. dagens nivå utbredelse
- (Re-)Etablere ekstensiv husdyrbeite fortrinnsvis om høsten, og noen få «visningsdyr» i turistsesongen

Ev. spesifikke mål for delområde(r):

- Unngå gjengroing med høyvokst gras, bregner og høystauder i de fuktige partiene og midt i enga
- Unngå gjengroing med kratt fra skogkanten

Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing:

- Ved restaurering av slåttemark må strø i form av visent gress, blader og kvister fjernes for å sikre lystilgang for de spirende plantene og begrense gjødseleffekten ved nedbryting av materialet.
- Etter restaureringsfase bør skjøtsel i form av tradisjonell slått skje så snart som mulig for å fremme artsmangfoldet typisk for slått og forhindre (re) etablering av uønskede arter.

AKTUELLE TILTAK:	Prioritering (år)	Ant daa og kostnad/daa	Kontroll: (Dato)
<p>Generelle tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> Sen slått (fra 12. juli) med tohjuls slåmaskin og ljå. Bør tilpasses variasjoner i vekstforhold/klima fra år til år. Slått bør uansett skje etter frøsetting. Gresset skal bakketørkes eller hesjes før det fjernes fra området tidligst etter ca. 2-3 dager <p>Se for øvrig del A i skjøtelsesplanen.</p>	Årlig	7 daa med tohjuls. 0,5 daa med ljå	
<p>Aktuelle <u>restaureringstiltak</u>, utover de generelle:</p> <ul style="list-style-type: none"> Gjerding *gjerdebehov er avhengig av en beiteavtale mellom grunneiere, beitebruker og evt. museumsdriften Restaureringsslått i de avmerkete områdene på skjøtelskart (se vedlegg). Vegetasjonen skal slås tidlig (ca. midten av juni) før frøsetting og plantemateriale skal fjernes omgående. Andre slått gjennomføres når resten av arealet slås i juli. Gresset fjernes omgående. Planteavfall fra restaureringsslått kan dumpes/komposteres på én plass, gjerne på et lavt punkt i terrenget utenfor eller i kanten av slåttemarka for å unngå avrenning og gjødsling av verdifulle arealer. Stien som krysser «storenga» og går opp den bratte bakken til tunet bør sikres med trappetrinn e.l. for å begrense tråkkskader i terrenget og påvirkning av slåttemarka 	2-3 år 2014/2015	2 daa	
<p>Aktuelle <u>årlige skjøtselstiltak</u>, utover de generelle:</p> <ul style="list-style-type: none"> Hele arealet kan beites om høsten med sau eller lette heste-/storferaser for å unngå tråkkskader Svært ekstensiv beite av noen få «visningsdyr» (fortrinnsvis sau) i turistsesongen i avgrensede områder (se skjøtelskart). Beiteområdene er bare grovt avgrenset den eksakte gjerdetraséen fastsettes i praksis ift terreng og tilgang til vann. Sommerbeite skal ikke skje i de mest verdifulle delene av slåttemarka, som først og fremst skal skjøttes med slått for å ta vare på denne naturtypen Det bør ikke tilleggsføres/settes ut fôrhekker/fôrkorger på selve slåttemarka. Heller ikke må det tilføres husdyrgjødsel utover det dyr på beite eventuelt tilfører. Manuell fjerning av kratt i kanten mot skogen kan være nødvendig enkelte år 	Årlig (etter slått) Årlig (juni-aug) Etter behov	10 daa + deler av beiteskogen 0,5 daa	
<p>UTSTYRSBEHOV:</p> <p>Evt. gjerdemateriale dersom det er aktuelt med beitedyr; evt. oppsett av en liten låve for lagring av høyet for å kunne hente fôret om vinteren med snøscooter; sikring av stien som krysser «storenga» opp til tunet med trappetrinn e.l., ryddesag for restaureringsslått</p>			
<p>OPPFØLGING:</p> <p>Skjøtelsesplanen og utstyrsbehov bør evalueres etter 3-5 år, avhengig av om husdyrbeite har blitt etablert eller ikke.</p>			
Tilskudd søkt år:	2013	Søkt til:	skjøtelsesplan
Tilskudd tildelt år:	2013	Tildelt fra:	HP-slåttemark (FM Nordland)

SKJØTSELAVTALE PARTER:

Terje Nystabakk (slår arealene per d.d.)
Grunneiere
Beitebruker (dersom det blir aktuelt)
Museumsdrift (Salten Museum, Sørfold lokalhistorielag)

ANSVAR:

Fylkesmannen i Nordland (miljøvernavdelinga) har ansvaret for arbeidet med handlingsplan for slåttemark i Nordland. De vil i samarbeid med Landbruksavdelingen sørge for at de ulike lokalitetene blir fulgt opp med tilskudd og veiledning, samt at det blir ført en kontroll med bruken av handlingsplanmidlene (oppfølging av skjøtelsesplanen).

Kilder

Bär, A. & Hatten, L. 2008. Forslag til forvaltningsplan for Engan/Ørnes og Kjelvik i Sørfold kommune. Utvalgte kulturlandskap i Nordland. Biologi og landskap. Bioforsk Rapport 3 (173). 27s.

Bär, A. 2009. Skjøtselsplan for Engan/Ørnes og Kjelvik, Sørfold kommune. Bioforsk Rapport 4 (169). 45s.

Direktoratet for naturforvaltning. (2007). Kartlegging av naturtyper – Verdisetting av biologisk mangfold. DN-håndbok 13 2.utgave 2006 (oppdatert 2007).

Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. – NINA temahefte 12:279.

Svalheim, E. 2013. Verdisetting - slåttemark. Faktaark for slåttemark, utformet og revidert av Ellen Svalheim 21.05.2013

Vedlegg

VEDLEGG 1	–	Ortofoto/kart
VEDLEGG 2	–	Bilder
VEDLEGG 3	–	Artsliste

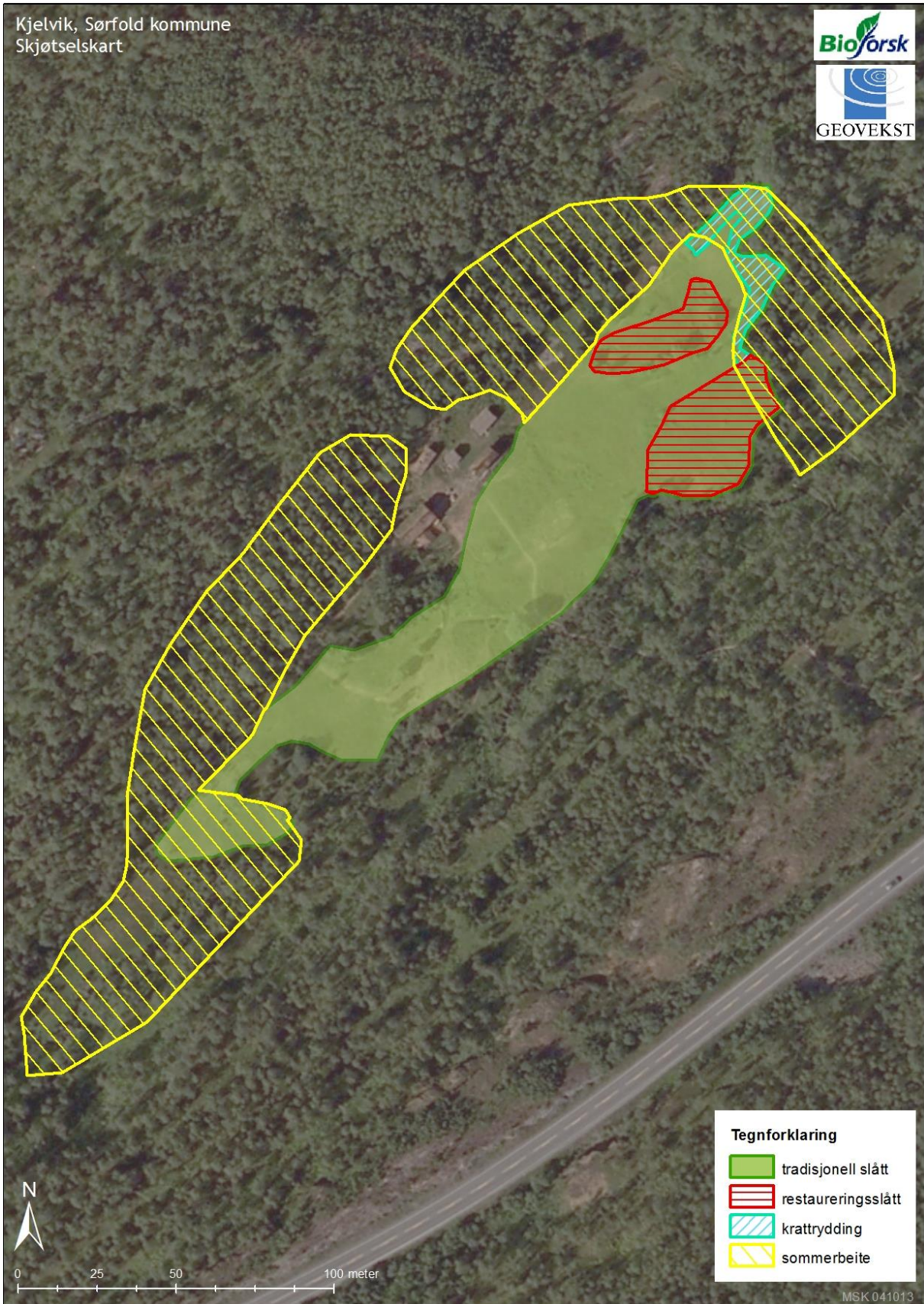

VEDLEGG 1 - Ortofoto/kart

Figur 1: Ortofoto med oversikt over beliggenhet av slåttemarka på Kjelvik.

Figur 2. Skjøtselskart viser tiltak som tradisjonell slått med tohjulstraktor eller ljà, arealene som krever restaureringsslått og der det må ryddes for kratt. Sommerbeite med «visningsdyr» skal skje i de avmerkete områdene. Avgrensingen av beitearealet er grovt og fastsettes i detalj ift terreng og tilgang til vann. Høstbeite kan skje over hele slåttmarksarealet etter slåtten og bortkjøring av gresset.

VEDLEGG 2 - Bilder

Bilde 1. Storenga nedenfor tunet. (Foto: Thomas H Carlsen).

Bilde 2. Vestre delen av slåttemark, klassifisert som lågurtslåtteeeng, er ganske lavvokst. (Foto: Thomas H Carlsen)

Bilde 3. Noen arealer rundt besøkspunktene slås tidlig for å tilrettelegge disse for besøkende av den samiske husmannsplassen. (Foto: Thomas H Carlsen)

Bilde 4. Den nedre delen av lågurtslåttefuktenga og selve slåttevåteng domineres bl.a. av mjørdurt og tyrihjel. Her bør det gjennomføres restaureringsslått i noen år for å øke artsmangfoldet og redusere gjengroing. (Foto: Thomas H Carlsen)

Bilde 5. Noen partier i lågurtslåtteeenga viser tegn på gjengroing med nitrofile og høyvokste arter som tyrihjel, skogsotrkenebb, stornesle og høymole. (Foto: Thomas H Carlsen)

VEDLEGG 3 - Artsliste

Artsliste for slåttemarka per 2013. Ikke fullstendig.

Ballblom	Kranskonvall
Blåklokke	Kvassdå
Brennesle	Marimjelle, stor
Engfiol	Marimjelle, små
Engfrytle	Markrapp
Enghumleblom	Mjødurt
Engkvein	Rød jonsokkblom
Engsnelle	Sauetelg
Engsoleie	Seterstarr
Engsyre	Skogrørkvein
Firblad	Skogstorkenebb
Fjelltimotei	Skrubbær
Fugletelg	Slirestarr
Geitrams	Sløke
Grasstjerneblom	Småengkall
Gulaks	Stornesle
Guldå	Sveve spp.
Gulris	Sølvbunke
Harerug	Trådsiv
Hengeving	Tyrihjel
Hvitbladtistel	Vendelrot
Hvitkløver	Øyentrøst spp.
Høymole	